

ئەو گولپن هېش مە نە دیتین:

کورتە شروڤە یە ک بو دیوانا

«گولە ک د سینگی سە دە فی دا»

یا دیار عە بدولعە زیزی

نیوار ئەمین / فەنکۆفەر-کەنەدا

«هەگەر دارە ک ل دارستانە ک بکە فیت و مروڤە ک ل وئ دەری نە بیت بھیسیت،

کە تەن داری دەنگی دکەت؟»

«هەگەر کەس ل هەیفی میژە نە کەت، ئەری هەیف هەر ل جھێ خوە دەمینیت؟»

پرسیارا ئیکێ جورج بیڕکلی ب هەناسە یە کە فەلسە فی کربوو، یا دوپی (هوسا هاتییه فەگیران) ئاینشتاینی ژ نیلز بۆری کربوو، دەربارە ی فیزیکا کوانتوم و سروشتی ژ یواری مروڤی. ئەف پرسیارین هەنئ بو هە یامە کە درێژ وەکی ئەوران ل هندا فی سەری من بوون، و ئەز چەندە کێ ژ خواندنا ئە دە بیاتئ بەرەف بابە تین زانستین سروشتی و فەلسە فی چووم. ل بیرا منە، ل مە خرە بییە کە زستانا ۲۰۱۵ ئی دەما یە کە م جار ئەز و دیار عە بدولعە زیز ل بالە کۆنا قە هوە خانە یە کە دەوکی روونشتین و ب درێژی دەربارە ی جوانی و حە قیقەت و سوڤیگەری و شعری ئاخفتین. ل بەر قە هوە یا کە زانان را، من ئەو

گرنگترین خسله تین پیناسه یا شعرئ ره تکرنا وی ب خوهیه کو بهیته چارچوڤه کرن. بۆرهیز دبیژیت، «شعر ناهیتنه پیناسه کرن نه گهر بیقام نه هیته ناسان کرن. ههروه کی بزاقنی بکه ی پیناسه یه کی بدهیه رهنگی زهر، عشقی، یان وه رهانا بهلگین پاییزی.» ههردهم تشتهک د شعریدا ههیه ژ سه رنجا مه و هیزا مه یا شروڤه کرنی، دیسان تیوریین ره خنه یی و نه کادیمی، ده رباز دبیت، ل نازادیا خوه دگهریت. ل ڤیره ناخوازم پیناسه یان فه کو لم، لئ تیملی دیکسنونئ جوان گوتیه، «ههردهما من ههستپیکر ههروه کو ب راستی دی تاسا سرئی من ژ یقه ببیت، نه ز دزانم نه و شعره.»

د ڤئ دیوانیدا، وه کو کهرنه ڤاله کا تری، د ئیشیه کی شعراندا، من ژ تلییه کی بو تلییه کا دی سه فهر کر و هه ولدا مه ست نه بم؛ چاوا بیژم، هه لبه ستن، یان ژ ی نایه تین ئاڤینه مروڤی دڤیت هه ر ژئ ڤه خوت، یان نایه تین ئاگرینه مروڤ خوه پئ تافیل بکه ت. بهری بیهه گوستیرکه ک د تلا روژ ئاڤیدا، من نه شعره نو شکرن، تیهنه رجا خوه پئ شکاند، ژ بو کو ل ئالیی دی، ل جیهانا بهیت، چیژا نه زموننا جوانی و حه قیقه تا مروڤبونئ و نه ڤی ئوردی ژ بیرنه که م. خوه شترین دووماهییک نه وه مروڤ ب شعره کی بهیته رزگار کرن، و بهری بچیت و هندابیت، هه ست پئ بکه ت کو چ پو شماني د ڤئ دونیا ییدا ل پشت خوه نه هیلاینه. کا هوون ژ ی ببین نه ڤ شاعره چهند جوان خوه ب شعرین خوه ڤه خاچ دده ت! بهلکی ڤیایه خوه ب حه لینیته د رازه کیدا، ده ما دبیژیت:

«د حه لیانی دا مه واتایه ک هه یه و

چریسکین شعرئ ژ فرینا مه دبارن..»

شعر چیه؟ نه وه یا کو دشیت هزرین مه بچه مینیت، ئاورین مه سه رنشیف بکه ت، ده ڤئ مروڤی تژی بهر بکه ت و زمانئ مروڤی بسوژیت. چهند جاره کا من نه ڤ شعرین هه نئ خواندین، لوغزین نوو من که شف دکرن، دکمه ژیر سحرین سو، سوژر ژ ئا کونده یین نه رو تیکایین. د هنده ک شعراندا چریسکه کا هیقییان هه یه، مینا کو هیقی ژ نه که ب سه ر هه می جه نگان هه لدبیت، یان که نیا زارو که کیه،

پرس و گومانین وجودی دانانه سه ر ماسه یئ، لئ دیاری ب نه فسه کا شعرئ نه ز ڤه هه ساندم، «نه رئ تو چ دبیژئ بو نه وی گولا ل سه رئ چیا یه کن دوور شین دبیت و چ چاڤان جوانیا وی نه دیتی ژ بلی روژئ؟»

نه وی پرسیارئ نه ز راوه ستاندم، و ژ نوو من هه ست پئ کر کو ل دیوانا شاعره کی مه. نزانم چ بوو، لئ ههروه کو من ڤیای بیرا خوه ل وان هه می گولان بینم یین کو ل چیا و زاران شین بووین و وه ره این و من نه دیتین. ئیدی هه رده ما دیار هاتبا بیرا من، نه و گولین ڤه شارتی و چ چاڤان نه دیتین، وه کو «گوله ک د سینگی سه ده ڤئ دا»، ده اته پیش چاڤین من.*

ل ئیڤارا ۸ ی ئادارا ۲۰۲۰ی، ده ستپیکا په ژیکار کورونایئ، نه ز ل کتیبخانه یا گشتی یا باژیرئ کالگه ری بووم ده ما من و دیاری ب تیله ڤونئ ب هه ڤرا ئاخفتی. ل وی مه خره با پری گومان و خه ری، ترس و بیده نگیی باژیر نخافتبوو، و هه می مروڤین دونیا یئ د ئیک گه می دا لالووته بوو بوون. بهری دیار ڤئ گولبژیرا شعرین خوه بو من بهنیریت، ب که نی ڤه گوته من، «قوربان، نه گهر دونیا یه قیامت ل ده ف مه رابوو ژ بهر نه ڤی په ژیک، هه ر چ نه بیت نه ڤه من دیوان بو ته ڤرک، دا چاره نفیسئ وان ل ده ف ته بیت!»

نه رئ، نه ز ژ ی وه کی مروڤه کی ساده ل دافه رسته کی دگه ریام خوه پیڤه بگرم، ژ بهر کو من گه له ک کیم باوه ری ب به رده و امیی هه بوو. نه ز ل هیقییه کی دگه ریام نافئ وی شعر بیت، ل سه ر چه نگین خوه من به ته جهه کی دوور، دوور ژ په نجه یین شارستانیه تی. نزانم نه ڤ نه رده بی هه تاف و شعر و موزیک دا چ بیت! ل وی شه ڤئ، هه یڤ ل ئاسمانی مه زتر و گه شتر بوو، مینا شه وقا من بو خواندنا ڤئ دیوانئ. ههروه کو نه مانه ته کی، نه ڤ گولبژیرا شعران من د سنگئ خوه دا هلگرتن و برن. من گوته خوه هه گهر نه ڤه دووماهییک کتیب بیت یا کو نه ز بخوینم، لازمه دگه ل خوه به مه ئالیی دی ی هه بوونئ.

رهنگه ب درپژاهیا سالین خوربه تی من هزر کر بیت نه ز پتر شعرئ ناس دکم، لئ نه ز ژ پیناسه کرنا وی دره ڤم. ژ

«هه می جهنگ نه شین که نییا زارۆبه کی به رزه کهن» یان ژێ هه ما بایه که، «ههروه کی دێ با مه د سهر هه می جهنگان را / به ته ئالی دی یی گۆرستانن»..

عشقه کا ئیلاهی ل ریکا کادزا بو ئاده می دگهریت.

خویایه کو ئاناتومییا فان شعران ب خوه ده ربرینی ژ ناهه روکی دکهن، و ب گشتی لشین و گوهرین دو مۆتیفین دیارن، هه ژ ناهه روکی، سیمبول و ئالاف و وینه یین شعری، ره هه ندین فه لسه فی و ئیستاتیکی، تا کو شیواز و په یکه ری شعری. ئەف کانفاسین هه نئ پری ژیکه بوون و فه قه تیانن: گول و په لاتینک، چیا و نیرگز، ئه ور و باران، رووبار و چیا، ماسی و ده ریا، روژ و ئاسمان. مینا پۆرتریت و تابلویان، ریزکین فان شعران گیاندارن، ل بهر چافئ مه دبزفن:

ژ بلی نه فه سین رۆمانتیک و ئه رووتیک یین کو دهنده ک شعراندا دهه رکن، مینا «دیداره ک ل بن کولیلکین هناری»، ئەف شاعری «دلئقار» تۆفی عشقه کا شهوات هافیتییه د ناف بهرگین دیوانتیدا:

«به ری ته بنقیسم من باش دزانی

هه تا ببه عاشق، دئ تیکدا مه ناگر و

خوه به رده مه هه می دووراتی و قالاھییان».

«شۆپا شه پتانۆکه کی

داوی پینگاقین بوه ژینی نه

به ره ف ئه لفابیتیکا وه غه ری...

زریچ

ل سه ر خیچه کا خارو فیچ».

عشقه کا سۆفیگه رانه وه کو سه ده فی ب فان شعراندا رژیایه (مینا کو «سه ده ف»، چ ب وه ک خوه یان ب مه جازی، د شعرین کلاسیکیدا ب پر به لاقه، ههروه کو د شعرین خانی و جزیریدا)، و ل قیره ژێ، عه شقه کا هناری، یا کوردی، عشقه کا دوورده ست و پری بهنده مان، ب هه یه جانه کا تیکه ه ل ژ ده ف و سه مایا ده رویشان، سه نگین لئ بئ ناسنامه، وه کو روحه کا بئ لاش، بالآ و بیسنۆر،

سیف دبنه جهنگاوه ریڻ لهقدانی و ل گه ل ههر
لهقه کی

رژیا نه که فه دگه ریته فه ستیر!

ههروه کی زه من ژ خوه دخوت و نه به دی دوباره
دبیت.

ب هه مان ناوا، زمانی شعران دپرتکین و پارچه بوونیدایه،
و دهربرین ژ هه ستین هه فدژ وه کی کهر ب و فیانی ب
زمانه کی «پ ه ر ک ه ن د ه» هاتینه ریسان، ههروه کی
واته ژ په یقان دره فن، یان ژ ی په یف ب خوه ب هس
دکه فن و ژ په نجه ریه یان دکه فن، دگه ل ستانین روپس ژ
باله کونان درژن؛ په یقان دقیت خوه بسوزن، د مارشه کا
بیده نگییدا ته لاقا ژ نه لفاییتان دکهن، په پیکر و
ستراکتورین زمانی دشکینن. ههروه کی شعر ژ ی ژ
خوه یاخی دبیت و نه قیت همینیت شعر!

نه دویس دبیت، «دقی شعر توره کا هزری
بیت، نه ک داڤه کا تاک.» نه ف شعرین هه نن
ژ ی وه کی مؤزایکان هاتینه دانان، یان وه کی
ئیشیان، ههر تللیه ک و وینه یه ک یان داڤه هزه کا
سه ریخویه، دیسان ههر شعره ک هه فده م
که قاله کی پری هارمونی یه.
هه رچه نده نه م نه له مه نت و
نالاقین پوستمودیرنی د قان
شعران دا دبینن، وه ک
پارادوکس، پارچه بوون،
ده قگیری، ئیرونی، لن
نه ب توخی، به لکی ب
ئابووری و شاره زایی.
شعر پتر سه رده می نه
و هه فده م ب نه مامی
ناکه فنه ژیر چه ترا مودیرنیزم،
پوستمودیرنیزمی، یان ههر
قوتابخانه یه کا ده ستیشانگری یا
شعری. ئانکو خسله تا گرنگ د قان

دیسان جهنگاوه ریڻ بریندار و فروکه یین کاخه زی،
خالخالو کین گه ریده و ستیرستیرو کین نقستی، گه شتا
ماسیین یاخی، کوترین سوتی، و په لاتینکین پوسیده...
ته فایا ژیا نی د وه رزین گوهه ریینه. نه م د سه فه ره کا
لیگه ریان و به رزه بوونیدا دچین، د شوره شین زه ردا، نزانین
موسافرین کیژان ری نه، ل سه ر کنارین بی گه می چافه ری
چ دمنین، نزانین بوچی هاتینه نه فی نه ردی و دی کووفه
چین، یان چ دخوازین، «هزه ره کا نازاد یان هیزه کا نازا؟»

یاخیبوون و هافیوون، وه ک تنیوون و چافه ریبوون،
لاشین قان شعران که لاشتینه. فه ده ربوون و تنیاتی
پیله کین قوماشی قان شعرا نه، مینا کو شاعر
د شعرا «تنیاتی» دا مافوره کی مه لانکولی
ژ ته فنی تنیوون رادچنیت. دیسان نه م
د چافه رییه کا نه به دیدا دمنین، که نگی
دی نه و گه هیت یان که نگی نه م دی
گه هین؟ ده م د فالاهیین بیده نگ دا
خاپینه ره، «ده م، زفرینا ژماره یانه / ل دور
میلین راهه ستیایی!» مروف نکاریت بیر ل
سالفادور دالی نه که ت، که فالای یا سوریلی
«به رده و امییا بیره اتنی»، دیمه نین
چاخ زارو کینییی وه ک
جیهانه کا بیسه روشین و
دوورده ست. «سوبا هی
نه دوسه من نه ف
هه له به سته نفیسا بوو»
ل ده ستییکا شعره کی
ده پته گو تن، ههروه کی
ده م گوستیرکه که و
ناخپه ری قان په یقان
ههر تشتی پاشه روژی و
نها و بهوری دیک ده مدا
دبینیت:

«زه من دلوپ دلوپ
دکه قیت سیف

هه مان ره شیبینی و تراژیدیا مروّقی یه.

بهروفاژای هندهک شاعرین کورد و یین روژهلاتی یین پیشین، خوه هه گهر جارن ئەف شعره ده برینت ژ ژیوارئ سیاسی و جفاکی ژ ی بکن، زمانئ شعری ب خوه دووره ژ فهرهنگه کا زوها یا سیاسی یان روژنامه فانی. د گه وهه ر دا ناسنامه د پارچه بوون و بهرزه بوونئ دا یه، دوور ژ ناسنامه یه کا ناسیونالیستی و چارچوڤه کری، لئ ناسنامه یه کا تهڤاهی یا مروّقی یه، تامدایی ب ره سه ناتیا کورده واری و میتولؤژیا وئ، ب سه مبول و جوگرافیا و میژوویا خوه ڤه، ناسنامه یه کا نازاد و فره رهنگ. پرسین لخواه گریان و خوه نیاسینئ ل زه مینه یین بهر فره هتر دنازرن؛ ئەف دیوانا تژی روّناهی و نازکی، مستی راز و موزیکین ئەفسوونی، جوانیین کووڤی یین خوه زایی، ب ئەستاتیکه کا بالاً و فهرهنگه کا زهنگین، چه ندین ئاسویین تازه یین خه یالئ د ناف بهرگین خوه دا پیشکیشی مه دکهت.

نزانم چاوا ب دووماهیک بینم، ژ جوانیا دووماهیک دیرین «تافییه کا نوستالژیایی» و «وه خته کی ئاف ژیان بوو!» شهرم دکه م. بیدودی دبیژم کو ب دیوانا خوه یا نه خری، دیاری عه بدولعه زیزی مؤهرا خوه ل شعرا کوردی کر.

جوره شعران دا ئەوه مروّف نکاریت ب یه ک مه تود یان چارچوڤه کئ تیووری ئانالیزه و تهفسیربکته؛ ب نه رینه کا هلهوشینگه رایبی، چ فووم یان واته یین جیگیر نین، دیسان چ واته یین داوی نین، لئ تهفسیرین جودا هه نه بو هه ر پارچه یه کئ، لهوما فان شعران ژ ی واته و چینین جودا یین فکری د خوه دا هلگرتینه ژ بو کو بهینه رافه کرن.

بکارتینانا پارادوکسی پتیریا جارن نه ب مه ره ما یاریپکرتنا زمانی یه (وه کو گه لهک شاعرین سه رده م ب موباله خه و سه رڤه یی بکارتینن) لئ ل ڤیره پارادوکس یان دونالیزمه کا فه لسه فی یان ره هه نده کئ زمانی دنرخینیت، بو نموونه، ده ما دبیزیت:

«هه ما بیرا من دهیت»

وه کی فرینا ستیرستیرۆکه کئ ژ ده ستین شه ڤین تیرمه هی

نزانم من تشته ک ژ ده ست دا بوو یان تشتی ئەز؟»

مینا که کا دی، ته ندانسه کا ئەکوؤژی (خوه زاپاریزی) ل هه مبه ر عشقه کا داستانی و ره سه ن خویادییت، «ئه گهر خه جئ ڤیابا سیابه ندی ژده ست نه ده ت، دا بیته ڤه جیپتیریان!» و ئەف یه که هه ڤدژییه کا ئیدیؤلؤژی ره نگدار دکهت. ئەف په رسپه کتیڤ و نه رینین پارادوکسی ئاسویین گومانبار بو گه هشتنا واته و راستیی نمایش دکهن. «ئه ڤرو یه که م روژا ڤه مرینا هه تاقئ یه»، بیرا من ل شعره کا روپیرتو بولانو دئینیت، «من د خه ونئ دا دیت ئەرد ویران دبوو. مروّقی بته نئ هزرا خوه د دووماهیکئ دا دکر فرانز کافکا بوو.» ل گه لهک گو شه یین ڤی دیوانئ من ئەو هه سه ته ژ شاعری وه رگرت، ههروه کو ل د پیله کین شعره کئ دا دبیزیت:

«کسه ئ ته مه ت مه میو نه چاندن و

کسه ئ ته مه ت مه نه فره ت ل شه رابئ نه کرن.»

ئەز باوهرم «دیار» ئی شاعر ژ ی، ی وها پووتشکینه ر و تابووشکینه ر، ئەوئ «مه زنتین به نده مان» پئ ڤه په قی، ئەوئ «هه تا ئەبه دیه تئ سحرا پرتکین» لئ مایی، شاهدی